

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора юридичних наук, професора Кобзаря
Олександра Федоровича на дисертаційне дослідження Базалук Елеонори
Олегівни на тему: «Юридико-психологічний механізм допомоги та захисту
жінок і дівчат, які постраждали від насильства під час збройних конфліктів»,
поданого до захисту у спеціалізовану вчену раду Науково-дослідного
інституту публічного права на здобуття ступеня доктора філософії в галузі
знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження. Характер збройних конфліктів різко змінився протягом другої половини двадцятого століття, коли жертви серед цивільного населення дедалі більше перевищували жертви військового персоналу. Особливо вразливими в таких конфліктах ставали жінки та дівчата. Через це перед юридико-психологічним механізмом допомоги та захисту жінок і дівчат, що постраждали від насильства під час збройних конфліктів, виникли значні етичні, аналітичні та операційні проблеми. Одним із найбільш критичних викликів є необхідність розробки інтегрованих гендерно чутливих стратегій і програмних заходів для вирішення конфліктних ситуацій. І як вірно зазначила Е. Базалук у своєму дослідженні, що наявні правові та інституційні механізми виявилися недостатніми для належного реагування на обсяги прояву та специфіку насильства, яке зазнали жінки та дівчата під час збройного конфлікту. Це ставить перед українським суспільством і державою виклик щодо розробки та впровадження нових, більш ефективних засобів захисту та підтримки постраждалих, що ґрунтуватимуться на соціально-екологічному підході, який комплексно висвітлює питання ліквідації наслідків цього суспільно небезпечного явища як у мирний час, так і під час збройних конфліктів. Тому існує нагальна потреба в такому науково-теоретичному дослідженні і це свідчить про підвищену актуальність, науково-теоретичну і практичну цінність обраної Е. Базалук тематики дисертаційного дослідження.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.
При вивченні дисертаційної роботи та наукових публікацій авторки з'ясовано, що

дослідження є структурованим, логічним, послідовним і відповідає заявленій меті та поставленим завданням, відображеним у роботі.

Авторкою здійснено аналіз достатньої кількості доробок вітчизняних і зарубіжних вчених та науковців, а також положень як національного, так і міжнародного законодавства з цілого спектру питань, які стосуються юридико-психологічного механізму допомоги та захисту жінок і дівчат, які постраждали від насильства під час збройних конфліктів, що свідчить про теоретичну та практичну значущість тематики дисертаційної роботи.

Також слід відмітити, що всі розділи дисертаційної роботи побудовані за принципом пропорційності, взаємовиключення та не пересічності, характеризуються єдністю змісту, в результаті чого Е. Базалук вдалося виконати поставлені завдання та надати обґрунтовані висновки, пропозиції та рекомендації з удосконалення окремих процедур реалізації юридико-психологічного механізму допомоги та захисту жінок і дівчат, які постраждали від насильства під час збройних конфліктів.

Основні наукові результати дисертаційної роботи опубліковано у дев'яти наукових публікаціях, серед яких п'ять статей – у наукових фахових виданнях, визначених МОН України як фахові з юридичних наук та чотирьох тезах доповідей і повідомлень на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Здійснення аналізу дисертаційного дослідження та наукових публікацій дає підстави стверджувати про факт обґрунтованості результатів дисертаційного дослідження в галузі права, їх цінності для теоретичного і практичного застосування в межах виконаних дисертантом завдань, а також про те, що дослідження Е. Базалук здійснено на високому науковому рівні, а наукові публікації висвітлюють положення всіх розділів дисертаційної роботи.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. За своїм характером дисертаційне дослідження є одним із перших комплексних досліджень юридичного спрямування, що ідентифікує

зміст, сутність та особливості юридико-психологічного механізму допомоги та захисту жінок і дівчат, які постраждали від насильства під час збройних конфліктів з позиції соціально-екологічної моделі, яка враховує не лише взаємозв'язок між індивідуалізованим досвідом травматизації від насильства, його наслідками та процесом реабілітації, а й ширші соціальні та структурні аспекти, які формують відповідне середовище, як чинник ефективного відновлення. Унаслідок проведеного дослідження обґрунтовано низку концептуальних теоретичних і практичних положень, наукових висновків, узагальнень та пропозицій, що відповідають змістовним ознакам наукової новизни.

Зокрема, вперше доведено наявність діалектичного взаємозв'язку між категоріями «механізм надання допомоги жінкам і дівчатам» та «механізм захисту жінок і дівчат», які постраждали від насильства під час збройного конфлікту в контексті забезпечення функціональності юридико-психологічних інструментів відновлення прав цієї категорії осіб, їх реабілітації та соціальної інтеграції, де 1) механізм надання допомоги жінкам і дівчатам об'єктивує різноманітні прояви підтримуючих заходів, починаючи від надання медичної допомоги, психологічної підтримки та безпечного притулку у невідкладних ситуаціях, закінчуючи юридичним супроводом, сприянням у соціалізації; 2) механізм захисту жінок і дівчат доповнює систему таких заходів можливістю ініціації судових процесів, фінансовою підтримкою чи, наприклад, подальшим включенням у програми спеціальної реабілітації (у тому числі закордоном).

Авторкою обґрунтовано доведено, що протягом останнього десятиліття зростає міжнародний інтерес до взаємозв'язку між гендерно-зумовленим, зокрема сексуальним, насильством та збройними конфліктами. Вплив і наслідки насильства стосовно жінок породжують широкий спектр ініціатив, спрямованих на вирішення питань відповідальності і забезпечення покарання злочинців. Зокрема акцент робиться на забезпеченні доступу до правосуддя та підвищенні його ефективності. Але попри намагання, спрямовані на вирішення проблем гендерно-зумовленого насильства в конфліктних і постконфліктних зонах та

підвищення свідомості про цю проблему, вона залишається актуальною та серйозною. Причиною для означеного названо наявність опосередкованого і обмеженого характеру міжнародних правових шляхів, доступних для боротьби з насильством над жінками і дівчатами (не залежно від наявності чи відсутності збройного конфлікту), який дає можливість деяким країнам не приймати спеціального та обов'язкового законодавства, яке б визначало таке насильство як специфічне, серйозне та широко поширене у дискурсі порушення прав людини. Окрім того, Резолюція 1325 (попри свою революційність) залишала без відповіді багато питань, в тому числі щодо впливу збройного конфлікту на ступінь насильства щодо жінок; включення жінок у сферу безпеки і оборони, яка по суті покликана вчиняти насильство для захисту; мілітаризації фемінізму тощо.

В роботі містяться й інші положення, висновки та рекомендації як теоретичного характеру, так і пов'язанні з ними рекомендації щодо практичного застосування, що свідчить про цілісність, завершеність та значущість новизни отриманих результатів.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Авторкою проаналізовано та використано у дисертаційному дослідженні вагомі, ґрунтовні дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених науковців, в яких досліджувалися як історичні, так і методологічні аспекти надання допомоги та захисту жінкам і дівчатам, які постраждали від насильства під час збройних конфліктів.

Е. Базалук досягнуто поставленої мети дисертаційного дослідження, яка полягає у вивченні особливостей та специфіки юридико-психологічного механізму допомоги та захисту жінок і дівчат, які постраждали від насильства під час збройних конфліктів, виявленні ключових проблем його функціональності та розробці рекомендацій щодо їх подолання. Тож, все вищезазначене свідчить не лише про логічність та послідовність автора у дослідженні, а й про достатній рівень обґрунтованості положень, висновків та рекомендацій, зроблених авторкою.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Про високий рівень виконання поставленого завдання та оволодіння здобувачкою методології наукового дослідження свідчить використання, обраних з урахуванням мети та завдань, об'єкта та предмета дослідження, сукупністю загально-філософських, загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Завдяки широкій методологічній базі, поставленні авторкою, задля досягнення мети дисертаційного дослідження, завдання виконанні на високому методологічному рівні, що слугує підтвердженням оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Сформульовані дисертанткою в своїй роботі висновки й пропозиції вже впроваджено та використовуються у науково-дослідній діяльності та освітньому процесі, про що свідчать Акти впровадження, які є додатками до дисертаційної роботи.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертаційне дослідження Е. Базалук має чітку структуру, визначену вимогами, що викладені в положеннях МОН та, зокрема, у Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 262 сторінки. Робота містить список використаних джерел із 326 найменувань на 38 сторінках, додатки розміщені на 9 сторінках.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Результати дисертаційного дослідження Е. Базалук на тему: «Юридико-психологічний механізм допомоги та захисту жінок і дівчат, які постраждали від насильства під час збройних конфліктів» є достатньо

обґрунтованими і виваженими, а тому можуть використовуватись у нормотворчій діяльності, в подальших наукових пошуках, освітньому процесі у вищих навчальних закладах, а також при підготовці наукових публікацій та монографічних досліджень у сфері допомоги та захисту жінок і дівчат, які постраждали від насильства під час збройних конфліктів.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Позитивно оцінюючи отриманні Е. Базалук результати здійсненого нею дослідження, підкреслюючи їх наукову та практичну цінність, необхідно звернути увагу на деякі дискусійні питання.

1. У науковій новизні авторкою пропонується встановити безальтернативну заборону будь-яких проявів насильства, що видається занадто ідеальною конструкцією, яку, на жаль, практично неможливо реалізувати в суспільстві.

2. У висновках до розділу 1 виділено дуже застарілий приклад, що встановлює стандарти для надання зазначеної допомоги та захисту, зокрема, Всесвітня конференція проти расизму, расової дискримінації, ксенофобії та пов'язаної з ними нетерпимості за 2001 рік.

3. Досить спірною видається сформована авторкою система міжнародних стандартів допомоги та захисту жінок і дівчат, постраждалих від насильства в умовах збройного конфлікту, де з-поміж інших елементів системи виокремлюється «філософсько-парадигмальний» (підрозділ 1.2). Дане твердження потребує додаткового обґрунтування, адже не можуть стандарти мати філософську природу.

4. Цікаво також почути точку зору авторки щодо її твердження про те, що: «реалізація захисних дій, як правило, поглинає підтримуючі дії, які в загальному формують самостійне правове явище (відповідний процес)», адже кореляція цього «процесу» зі змістом категорії «механізм допомоги та захисту жінок і дівчат, що постраждали від насильства під час збройних конфліктів» не вбачається очевидною.

Зазначені зауваження та рекомендації мають дискусійний характер і не знижують загалом високого теоретико-методологічного рівня та практичної значущості представленого до захисту дисертаційного дослідження.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час аналізу рецензованої дисертації та опублікованих праць Е. Базалук фактів порушення академічної доброчесності (плагиату чи фальсифікації) не виявлено. Дисертація є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомe теоретичне і прикладне значення.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація Базалук Елеонори Олегівни на тему: «Юридико-психологічний механізм допомоги та захисту жінок і дівчат, які постраждали від насильства під час збройних конфліктів» є завершеною, самостійно виконаною кваліфікованою науковою працею, що має вагомe теоретичне і прикладне значення, яка відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року, № 44, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її авторка Базалук Елеонора Олегівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент –

доктор юридичних наук, професор,
начальник факультету забезпечення
державної безпеки Київського інституту
Національної гвардії України

Олександр КОБЗАР

